

CORRESPONDENȚA LUI SPIRU HARET CU G. COȘBUC ȘI M. SADOVEANU PRIVIND PROMOVAREA LITERATURII PATRIOTICE DEDICATE ANULUI 1877

de VICTORIA POPOVICI

„Luminarea poporului este cea mai înaltă datorie a oamenilor luminați și patrioți. A nu sprijini lupta pentru luminarea poporului, a lucra contra existenței țării, este tot una“.

Spiru Haret

În cultura românească se accentua la sfârșitul sec. al XIX-lea un curent de „iluminare“ față de țaran, consecință firească a tensiunilor sociale cauzate de subdezvoltare. Centrind atenția publică asupra satului cu izvor de energie și cu expresie esențială a înapoierii sociale, acest curent cultural a fost sprijinit și intensificat de Spiru Haret, ministrul Instrucțiunii și al Cultelor și eminent om de știință român, pentru programul său de apostolat extrașcolar.

În timpul ministeriatului său, care s-a întins pe o perioadă de peste zece ani (1897—1910), S. Haret s-a apropiat de reprezentanții acestui curent, acordându-le sprijinul și încercând să le orienteze predilecțiile; în acest scop el adaugă treptat funcțiunilor școlare și extrașcolare ale ministerului său cea de orientare a culturii. Sub impulsul lui S. Haret, Casa Școlilor fondată în 1896 și-a extins treptat atribuțiile devenind totodată o instituție de încurajare a creației literare. Era de părere că, în măsura posibilităților, statul trebuie să ajute pe scriitorii. „Ar fi minunat — declara Spiru Haret — dacă s-ar putea acorda ca sub Ludovic al XIV-lea pensiuni anuale scriitorilor de valoare“¹.

Cu admirabila lui muncă creatoare, Spiru Haret n-u ignorat de cât folos este într-un stat scriitorul. Toți scriitorii talentați au fost sprijiniți de Haret. Respectând libertatea producției artistice a fiecăruia, năzuia să facă pe scriitorii să nu uite că, pe lângă misiunea artistică a artei lor, mai au o misiune omenească, aceea de a contribui cu darul lor, în mod direct, la înălțarea neamului.

Inițierea revistei „Albina“², pentru păturile lărgite la sate și orașe, a societății publicistice „Steaua“³, inițierea cercurilor culturale, sprijinirea revistei „Semănătorul“⁴,

¹ Al. Șerban, *Mișcarea noastră literară. De vorbă cu Dl Spiru Haret*, în „Flacăra“, nr. 13, 14.01.1912, p. 90—100.

² „Albina“ a fost inițiată îndată după venirea lui S. Haret la Minister, la 5 octombrie 1897. Revista își propunea să-și informeze cititorii asupra mișcării actuale a idelilor din lumea civilizată și a evenimentelor politice din țara noastră și din țări străine. În paginile ei cititorii urmau să întinească „scriitorii noștri de frunte cei vechi și cei de azi“, să-și reamintească „bărbații mari ai trecutului, să afle indicațiuni practice de tot felul, să cunoască întreaga viață a poporului român, incluzând și acele grupuri care sînt în afară de regat“ („Albina“, nr. 1, 5 oct. 1897).

³ Necesitatea tipării în tiraje mari și la prețuri reduse a operelor clasice sau originale, care prin conținutul lor literar și moral să poată fi de un real folos păturilor largi de cititori, a condus pe Spiru Haret la întemeierea societății „Steaua“ — după 1899.

⁴ La 2 decembrie 1901 apărea, cu fonduri de stat asigurate de S. Haret prin Casa Școlilor, revista „Semănătorul“ sub conducerea lui Al. Vlașuță și G. Coșbuc, vezi: Spiru Haret, *Opere*, vol. XI, p. 173; scrisoarea lui S. Haret din 29.09.1902 către Gh. Adamescu (revista „Semănătorul“ primise 4 500 lei și urma să mal primească alți 1 500); scrisoarea lui S. Haret către Alexandru Vlașuță din 1.05.1902 (B.A.R.S.R., 23409). S. Haret cere o aminare a ratei, pentru „Semănătorul“. Fiind perioada de vacanță, Al. Vlașuță acceptă aminarea ratei.

înființarea publicațiilor de la Casa Școalelor au fost tot atâtea mijloace, pe de o parte de susținere a scriitorilor, pe de alta, de progres cultural al păturilor democratice ale țării.

Primele numere ale „Semănătorului“ dovedeau cât de apropiată era concepția ci de programul educativ al lui Haret. „Suflați colbul de pe cronici și faceți să renască virtuțile bătrînilor de atunci în sufletul tinerimii — scria Al. Vlahuță în articolul program. Toți școlerii, toți oamenii de inimă ai neamului acestuia ar trebui să se însuflească de aceeași grijă, de aceeași adîncă preocupare: deșteptarea poporului, introducerea lui definitivă în istoria dezvoltării noastre naționale... Cărți, cărți pentru popor. ...Acolo e un suflet care cere lumină... Acolo-i puterea și viitorul nostru“.

„Cu literatura de astăzi nu stăm în mijlocul poporului nostru — adăuga G. Coșbuc. Fără idealuri nu e luptă și fără luptă nu e nici literatură“⁵.

Cum a devenit ministru în 1897, S. Haret a atras în activități legate direct de școală personalități dintre cele mai marcante dintre marii poeți și prozatori ai timpului: Alexandru Vlahuță, George Coșbuc, M. Sadoveanu, Șt. O. Iosif, Emil Gîrleanu, Octavian Goga, Al. Macedonski, P. Dulfu, D. Anghel, Ion Bianu, Gr. Tocilescu, Ion Minulescu, Smaranda Gheorghiu, Radu D. Rosetti, Elena N. Voronca, M. Miller-Verghy, N. Popa-Lisseanu, A. Valaori, G. Bogdan Duică, Ovid Densusianu, D. Caracostea și alții.

Relațiile lui Haret cu Coșbuc și Vlahuță au fost apropiate și au continuat să fie la fel de strînse și după ce „Semănătorul“ a trecut sub altă conducere.

Cercetînd „corespondența Gh. Coșbuc“, de la Biblioteca Academiei R. S. România, am găsit 29 de scrisori nepublicate, din perioada 1898—1909 adresate de Spiru Haret poetului⁶. Din toate reiese caldă prețuire și afecțiune ce-i purta. Aceste scrisori redau o latură a personalității sale, puțin cunoscută în timpul vieții și care explică o parte din faptele omului politic. Ele reflectă grija lui S. Haret pentru cultura noastră națională.

După 1896, G. Coșbuc trecea drept unul dintre cei mai mari scriitori români în viață.

În mai multe scrisori din 1898, 1899 ministrul Haret îi cere amănunte despre cărțile angajate să le scrie Coșbuc. Ne vom opri la cîteva. Totodată o vom corobora cu corespondența oficială aflată în Arhivele Statului București — Fond Casa Școalelor din această perioadă, 1898—1899⁷, privind literatura comandată de Ministerul Instrucțiunii și Cultelor pentru istoria războiului de independență din 1877—1878.

Iată una din scrisorile lui Haret datată București, 7 februarie 1898⁸.

„Iubite poete

Cum merge tiparul? Credi că se va termina în curînd? Scii că ți-am vorbit într-o zi despre un fel de Antologie națională, o carte a patriei, cu facerea căreia

⁵ Ca și reprezentanții semănătorismului și ai poporanismului S. Haret pornea de la ideea eronată potrivit căreia țărînimca trebuie să aibă rîolul primordial în dezvoltarea viitoare a României. Cu toate acestea el nu poate fi socotit un adept al poporanismului și nici al semănătorismului, deși a sprijinit aceste curente. Chiar dacă în politica școlară și în reformele sale extrașcolare întîlnim idei ce au contingență cu ideologia poporanismului și a semănătorismului, S. Haret nu poate fi integrat în aceste curente, pentru că el nu a preluat programul politic al poporanismului, cum nu a adoptat nici orientarea spre trecut, spre viața arhaică și patriarhală, evocată atît de frecvent de reprezentanții literaturii semănătoriste. A se vedea și Primele vorbe, în „Semănătorul“, an. I, nr. 1, 2 XII, 1901, p. 1—2.

⁶ Corespondența Gh. Coșbuc, Spiru Haret către Gh. Coșbuc (în anii 1898—1909) B.A.R.S.R., S 20(1—30). Corespondența, păstrată în condiții excelente, poartă antetul ministerului. Scrisorile lui Haret sînt în general scurte; el merge drept la ceea ce are să spună, fără a îmbrăca pusele sale cu flori multe. Această corespondență oglindește preocupările lui Haret în alte domenii decît cel strict școlar. Grija pe care a purtat-o pentru scriitori și artiști a găsit totdeauna la el momente libere, oricît de ocupat era, pentru a-i încuraja și a le satisface nevoile, chiar cînd el nu se gîndeau și nu cereau nimic.

⁷ Arhivele Statului București, Fond Casa Școalelor, 1899, dosar 14 și 15, aflate în stare bună.

⁸ Corespondența Gh. Coșbuc, B.A.R.S.R. S 20(5).

însărcinase pe Tocilescu și Bianu. Acest din urmă și-a dat demisia și cel dintâiu vedea că tot așa vrea să facă. Când am putut ore să ne vedem un moment, ca să vorbim mai de aproape despre această afacere, la care știu foarte mult?

Dacă ai vrea să încerci într-o zi, ar fi bine să mă previi de mai înainte, ca să caut să nu te las să aștepti.

Al dumatăle amic

Haret“.

Între timp, Coșbuc fiind bolnav, după cum aflăm din altă scrisoare⁹, Haret nu s-a putut întâlni cu poetul.

Iată și documentul oficial de la Arhivele Statului care atestă ceea ce dorea Haret să-i ceară lui Coșbuc: istoria războiului de independență din 1877—1878. Adresa este trimisă oficial de către Minister prin Administrația Casei Școalelor¹⁰.

„Dlui George Coșbuc, 228, Calea Moșilor;

Ministerul dorește se publice o istorie populară a războiului de independență din 1877—1878. Scopul său este ca această lucrare să fie o adevărată epopee, care să servească de cea mai recentă din paginile eroice ale țării noastre, pentru a deștepta și a întreține în poporul nostru sentimentele de curaj, iubire de țară și abnegație.

Ministerul ve încredințează dv. executarea acestei lucrări.

Se cere ca lucrarea să nu treacă peste 200 pagini format în 8° ordinar, și să fie gata, în manuscris, până la 30 Septembrie 1898. Cheltuielile tipăririi vor fi pe Minister, iar grija tipăririi v-ar fi pe Dv.

Ministerul fixează indemnizarea Dv la suma de 5 000 lei, din cari 2 500 vi s-ar putea numera la 1 April viitor, iar restul de 2 500 dupe ce veți depune cel puțin o treime din manuscris.

Vă rugăm să ne faceți cunoscut dacă consimțiți a vă însărcina cu această lucrare, și dacă condițiile de mai sus vă convin.

Primiți, etc.

Ministru Haret“.

În aceeași zi, odată cu adresa oficială, ministrul Haret îi scrie, în particular, lui Coșbuc. Scrisoarea din 12 martie 1898 reliefează aceeași preocupare și grijă a lui Haret pentru a duce până la capăt ce-și pusese în gând: istoria războiului de independență scrisă pentru masele populare. Iată și răspunsul oficial al poetului.

„Ministerul Instrucțiunii Publice

și al Cultelor:

nr. 15436

18 martie 1898

Administrația Casei Școalelor

Intrat

nr. 3415 18 martie 1898

24 111/1898

Se aprobă

Haret

Domnule Ministru,

Prin hirtia sa cu numărul 14401 din 12 martie, Ministerul îmi propune să scriu pentru popor Istoria războiului din 1877—78.

Primesc propunerea, primesc în întregime și condițiunile, anume:

1. Lucrarea să nu fie mai mare de 200 de pagini în octav.
2. Manuscrisul să fie gata până la 30 septembrie a. c.

⁹ Ibidem, S 20(1).

¹⁰ Documentul poartă antetul Ministerului Instrucțiunii Publice și al Cultelor, nr. 14481, 12 Martie 1898 și al Administrației Casei Școalelor, nr. 3179, 11 martie 1898 — Arh. St. Buc., Fond Casa Școalelor, dosar 14/1898, fila 1.

3. Cheltuielile de tipografie să fie ale ministerului ; grija tipăririi să fie a mea.

4. Indemnizarea mea să fie de 5 000 lei.

Dintr-aceștia 2 500 mi se vor plăti la 1 aprilie a. c., iar restul depă ce voi fi dat ministerului cel puțin o treime din manuscris.

Hîrtia ministerului cu nr. 14401 și această hîrtie a mea vor privita ca un contract.

Primiți, ve rog, Domnule Ministru asigurarea considerațiunii mele.

George Coșbuc¹¹

D-sale Domnului Ministru al Cultelor și al Instrucției București“

În „Albina“¹² din 7 iunie 1898 cititorii erau înștiințați că G. Coșbuc citise în casa lui Spiru Haret fragmente din noua sa operă¹³ închinată războiului pentru independență. Era vorba de lucrarea în proză „Războiul nostru de neatîrnare“¹⁴ urmată de „Povestea unei coroane de oțel“¹⁵.

În adevăr creația literară a lui Coșbuc din acești ani (perioada 1898—1899) apare dominată de preocuparea de a înfățișa în proză și poezie scene din războiul pentru independență : „Gîndul să scriu ceva despre resboiu mi l-a dat d-1 Haret, ministru al școalelor. Două cărți au isvorit din gîndul acesta : Cartea de față și „Povestea unei coroane de oțel“. Ele se întregesc una pe alta și trebuie privite ca o singură carte, o poveste a redeșteptării noastre.

Cartea o închin acelor ce au silit pe Turci să ne închine steagurile. Faptele povestite sînt ale lor, și aș vrea să le știe toată lumea și să fie iarăș și iarăș povestite și ridicate în slavă căci vrednici sînt și dintr'insele ni s'a isvodit puterea de azi a neamului și a țării“ (Prefață — ediția IH-a).

Coșbuc privește războiul pentru independență, cum arăta, pe bună dreptate, C. Dobrogeanu-Gherea, cu ochii țaranului.

Coșbuc desfășoară în paginile „Albinei“, în perioada 1898—1899, o bogată activitate literară și publicistică ce însumează aproape două sute de articole și multe versuri — cele mai multe cu scene din războiul de independență. „Cîntecul redutei“¹⁶, „În șanțuri“¹⁷, „Dorobanțul“¹⁸, „Graiul neamului“¹⁹, iar din povestirile istorice „Kiseleff și Mehedințeanul“²⁰, „Cele zece porunci“, „La Grivița“, „30 August“, „În ajunul luării Plevnei“. Constatăm că cea mai mare parte a lucrărilor literare publicate în „Albina“ sînt tradiții populare și poezii în care cîntă războiul de independență, căutînd să difuzeze în rîndul țărănimii cunoștințe folositoare.

¹¹ Arh. St. Buc., Fond Casa Școalelor, 1898, dosar 14, fila 2—3.

¹² Vezi „Albina“, I, 1898, nr. 36 (7 iunie).

¹³ Încă din 1891, într-o Carte de citire destinată școlilor primare, elaborată de G. Coșbuc și B. Constantinescu, găsim un amplu text cu caracter istoric despre războiul de independență, în care s-ar părea că G. Coșbuc a redactat un fel de microedite princeps a scrierii lui Războiul nostru pentru neatîrnare. Tot în 1891 va publica poezia Trei Doamne, și toți trei, prima din ciclul consacrat de G. Coșbuc evocării poetice a războiului pentru independența națională. Între 1908—1913 poetul colaborează intens la elaborarea de manuale școlare pentru cursul primar. În acestea sînt introduse versuri și fragmente din proza sa închinată independenței. Aceste scrieri ale poetului au constituit un material esențial pentru fortificarea filonului educativ patriotic al cărților de școală.

¹⁴ G. Coșbuc, Războiul nostru de neatîrnare, Casa Școalelor, București, 1899.

¹⁵ Povestea unei coroane de oțel, Casa Școalelor, București, 1899.

¹⁶ „Albina“, II, 1898, nr. 10.

¹⁷ Ibidem, III, 1899, nr. 1—2.

¹⁸ Ibidem, IV, 1900.

¹⁹ Ibidem, V, 1901.

²⁰ Ibidem, VI, 1902.

În scrisorile lui Haret din 14 noiembrie 1898²¹ și 9 decembrie 1898²² se vorbește tot despre cărțile cerute de minister. Drept urmare, de la minister se emite următoarele :

„Decisiune

Noi, Ministrul Secretar de Stat la Departamentul Instrucțiunii Publice și Cultelor decidem :

Cele 2000 exemplare din cartea «Resboiul nostru pentru neafrinare» de Dl George Coșbuc, pe cari Ministerul le-a cumpărat se vor întrebuița în modul următor : se va depune câte un exemplar la fiecare din bibliotecile rurale existente. Cele ce vor mai rămâne, se vor distribui în premiile școlărilor de la clasa III primară inclusiv în sus, cum și la cei de curs secundar atât cât se vor ajunge. La cei pentru cari nu se va ajunge, se va da în premii cartea «Povestea unei coroane de oțel», tot de Dl. G. Coșbuc, a cărei primă ediție este proprietatea Ministerului. Din această din urmă carte, se va depune câte un exemplar și pe la bibliotecile rurale existente.

Esemplarele cari ar mai rămâne neîntrebuițate în urma aplicării dispozițiilor de mai sus, se vor pune în vânzare, cu prețul de 60 bani exemplarul. Se vor lua mesuri pentru ca se poate fi cumpărate cu înlesnire, mai ales de învețetori și institutori.

Făcut în București, azi, 27 martie, 1899.

Ministru Haret²³

Nr. 21 288 din 30 martie 1899“.

Corespondența dintre S. Haret și G. Coșbuc a continuat în mod oficial. Într-o scrisoare din 7 aprilie 1899 Haret îi comunică prietenului său printre altele : „Eu unul aș fi fericit dacă ași fi pentru ceva în hotărârea ce sper că vei lua de a consacra în viitor o parte din timpul și talentul D-tale, pentru a cultiva acest gen de literatură naționalistă, care ne lipsește așa de mult și a cărei mare utilitate nici nu se poate discuta.

Pentru cărțile D-tale am dispus deja a se întrebuița la premii, iar restul să se vîndă pentru învățatori și preoți.

Al D-tale devotat

Haret“²⁴

Spicuum în continuare din corespondența Haret—G. Coșbuc de la Biblioteca Academiei R.S.R. Scrisorile lui Haret adresate poetului din Viena la 8 Ianuarie 1902²⁵ și din București la 25 februarie 1908²⁶ indică aceeași părintească grijă pentru cultura națională.

Cărțile despre care se vorbește în corespondența lor sînt : „Fapte și vorbe românești“, „Carte de citire pentru toți românii“ — un fel de antologie apărută în 1899 ; „Războiul nostru pentru neafrinare“, 1899, „Dintr-ale neamului nostru“, 1903 ; „Crestomație pentru toți românii“, 1904 ; „Cinstece de vitejie“, 1904 ; „Cartea vrednicilor românești“ 1905 ; „Din Țara Basarabilor“, 1907 ; „Balade și idile“ (1910).

Corespondența păstrată, din care am dat numai cîteva scrisori, ne lasă să întrededem afecțiunea ce i-o purta Haret lui Coșbuc, precum și faptul că a exercitat o înfrurire directă asupra activității poetului.

Cărțile scrise de Coșbuc la îndemnul lui Haret au contribuit la educația patriotică a tineretului. La 8 august 1899 „Albina“ publica sub titlul „Voci din public despre cartea d-lui Coșbuc“ rîndurile unui învățător : „domnule redactor, n-am cuvinte a lăuda îndeajuns meritele dlui G. Coșbuc autorul Cărții „Războiul nostru pentru neafrinare“ pe care

²¹ Corespondență Gh. Coșbuc, B.A.R.S.R., S 20(3).

²² Ibidem, S 20(4).

²³ Arh. St. Buc., Fond Casa Școalelor, dosar 14/1880, fila 8.

²⁴ Corespondență Gh. Coșbuc, B.A.R.A.R., S 20(7).

²⁵ Ibidem, S 20(8).

²⁶ Ibidem. La 13 iulie 1893 Haret propunea lui Coșbuc să scrie un fel de „Carte a patriei“ (B.A.R.S.R., 23478). Aceeași propunere a făcut-o și lui I. L. Caragiale.

citind-o cu nesaț am constatat marea ei valoare : Intrînsa se vede curajul, iubirea de patrie și nesocotința de viață a armatei noastre în campania 1877—1878. Este o carte ce n-ar trebui să lipsească din nici o bibliotecă a școlilor din România“ (p. 1437).

Haret oferă lui Coșbuc o existență materială sigură, numindu-l în martie 1902 șef de birou la Casa Școalelor, cu o retribuție de 500 lei lunar²⁷. Asemenea lui Vlahuță, referendar la aceeași instituție, Coșbuc urma să avizeze cărțile propuse Casei Școalelor spre tipărire.

*
* * *

Încă din 1904, atent la debuturile literare al lui Mihail Sadoveanu, Haret îl numește funcționar la Casa Școalelor acordîndu-i totodată un premiu literar de 700 lei echivalent salariului pe șapte luni²⁸.

Sadoveanu a fost solicitat să scrie, ca și ceilalți scriitori, literatură patriotică pentru „biblioteca liceală a Casei Școalelor“. Astfel Sadoveanu ne-a dat volumul „Povestiri de război“ (1905) pentru a ilustra eroismul soldaților români la Grivița. Pe de altă parte, M. Sadoveanu scrie, în mod special, pentru unele manuale la care a colaborat, scurte povestiri, care sînt în realitate un fel de completare a „Povestirilor de război“.

Un document din 27 octombrie 1910²⁹ atestă activitatea literară de la Casa Școalelor a lui Sadoveanu :

„Se va plăti și restul
sumei

Domnule Administrator,

M. Popescu

Am onoarea de a depune manuscriptul de Povești alese cu alcătuirea căreia ați binevoit a mă însărcina, și vă rog să binevoiți a dispune mandatarea restului de 250 lei cît s'ar cuveni pentru zece coaie de tipar.

Primiți vă rog, domnule administrator, asigurarea devotamentului meu.

Mihail Sadoveanu

27 octombrie 1910“

Numele lui Spiru Haret este strîns legat de învățămîntul și cultura poporului român.

Prin activitatea extrașcolară preconizată și organizată de el, Haret a contribuit efectiv dacă nu la ridicarea sensibilă a nivelului vieții economice a satelor, în orice caz la ridicarea lor culturală. Această activitate a lui Haret are un puternic caracter patriotic. Opera lui Spiru Haret a rămas adînc întipărită în inima cadrelor didactice și a celor care l-au cunoscut. Astfel de oameni sînt necesari vieții noastre publice nu numai pentru acțiunea lor directă, dar și pentru exemplul concret pe care-l reprezintă în fața tinerelor generații, prin autoritatea izbîndei lor, în numele muncii și patriotismului.

Inițiativele și strădanile lui Haret în domeniul școlii și culturii au fost inepuizabile ; de aceea ni se pare atît de potrivită ideea lui Brîncuși de a-i dedica un monument ce trebuie să reprezinte o fîntînă.

²⁷ Fond Casa Școalelor, anul 1902, dosar nr. 3, post ce fi este încredințat prin Decretul nr. 1144 din 23 martie 1902.

²⁸ M. Sadoveanu — Spiru Haret, în „Adevărul“, 20.01.1933 ; M. Sadoveanu, Anii de ucenicie, ESPLA, București, 1958, p. 287, 299.

²⁹ Fond Casa Școalelor, anul 1910, dosar 4, fila 84.

LA CORRESPONDANCE DE SPIRU HARET AVEC G. COŞBUC
ET M. SADOVEANU CONCERNANT LA PROMOTION DE LA
LITTÉRATURE PATRIOTIQUE DÉDIÉE A L'ANNÉE 1877

R é s u m é

Spiru Haret, éminent scientifique roumain, ministre de l'instruction et des cultes (entre 1897—1911), fondateur de l'enseignement roumain moderne, a ajouté graduellement aux fonctions scolaires et périscolaires de son ministère celle d'orienter la culture.

Juste après avoir été nommé ministre en 1897, Haret a attiré vers les activités ayant directement rapport avec l'école des personnalités des plus marquantes parmi les grands écrivains de son temps. Il demanda à ceux-ci de contribuer directement, par leur talent, au progrès de leur peuple.

L'auteur présente — à base de documents inédits provenant de la Bibliothèque de l'Académie de la R. S. de Roumanie et des Archives de l'Etat — les relations d'amitié et d'étroite collaboration qui ont existé entre G. Coşbuc et Spiru Haret. Celui-ci, en qualité officielle, a commandé au poète une série d'oeuvres inspirées de la guerre pour l'indépendance.

Un autre écrivain qui a été moralement et matériellement aidé par Spiru Haret ce fut M. Sadoveanu, qui a fait don à la jeunesse de ses merveilleuses Contes de la guerre et Contes choisis, oeuvres qui lui avaient été demandées par le ministre Haret pour la bibliothèque des lycées de la Maison des Ecoles.